

Inhoudsopgave

1	Inleiding / 7
1.1	Introductie / 7
1.2	Leeswijzer/plan van behandeling / 7
2	De overeenkomst als gezamenlijke wilsverklaring / 9
3	De rechtshandeling als talige sociaal-juridische handeling / 15
4	Uitleg door partijen / 19
4.1	Uitleg is steeds (ook) een zich verplaatsen in de ander / 19
4.2	'A sentence is never not in a context' / 22
5	Uitleg door de rechter / 25
5.1	De rechter als prototypisch lid van de rechtsgemeenschap / 25
5.2	Het Vorverständnis van de rechter / 26
5.3	Het referentiekader van partijen / 30
5.4	Normatieve waardering van de context / 32
6	Het uitlegoordeel als oordeel namens en ten behoeve van de rechtsgemeenschap / 37
7	Conclusies / 39
	Literatuurlijst / 41
	Rede voorzitter Christen Juristen Vereniging / 49

Voor Pieter Arends (1942-2014)

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 **Introductie**

Dit preadvies heeft betrekking op de problematiek rondom *juridische uitleg*.¹ Deze vorm van uitleg kan, grofweg, worden onderverdeeld in wetsuitleg, uitleg van gedingstukken en contractsuitleg. Een uitputtende beschrijving van deze drie vormen van juridische uitleg gaat het bestek van dit preadvies ver te buiten. Uitsluitend de uitleg van overeenkomsten (contractsuitleg) staat in het navolgende centraal. Onder contractsuitleg kan worden verstaan: het proces en resultaat van het begrijpen van hetgeen contractspartijen zijn overeengekomen. Doel van contractsuitleg is het vaststellen van de rechtsgevolgen van hetgeen partijen zijn overeengekomen.²

Het uitleggen van een overeenkomst is in de eerste plaats een taak van de partijen die de overeenkomst hebben gesloten.³ Het zijn partijen die, om tot een zinvolle uitvoering van het overeengekomene te kunnen komen, door uitleg daarvan moeten vaststellen, welke rechten zij jegens elkaar kunnen uitoefenen en welke verplichtingen zij jegens elkaar moeten vervullen. Uitleg van de overeenkomst en uitvoering daarvan liggen daarmee in elkaars verlengde. Eerst indien partijen een (onoverbrugbaar) verschil van inzicht hebben met betrekking tot de vraag, welke rechten en/of verplichtingen voor hen uit de tussen hen geldende overeenkomst voortvloeien, komt uitleg daarvan door de burgerlijke rechter in beeld. In het navolgende zal ik zowel de rol van partijen als die van de rechter bij contractsuitleg aan de orde stellen.

1.2 **Leeswijzer/plan van behandeling**

In het volgende hoofdstuk zal het betoog een aanvang nemen met een bespreking van de overeenkomst als gezamenlijke wilsverklaring van de contractspartijen. Aandacht zal daarbij onder meer worden besteed aan de vraag hoe de wil van partijen gekend kan worden en aan de vraag hoe vastgesteld kan worden wat door partijen is gewild. In hoofdstuk 3 wordt uiteengezet dat de meerzijdige rechtshandeling die de overeenkomst is, moet worden opgevat als talige sociaal-juridische handeling en wordt stilgestaan bij de consequenties van deze opvatting voor de

-
1. De auteur dankt dr. J.F.M. Arends voor zijn waardevolle commentaar op een eerdere versie van dit preadvies.
 2. Vgl. Asser/Hartkamp & Sieburgh 6-III 2014/362 en Bakker 2012, p. 62 e.v. Hesselink 1999, p. 132 e.v., spreekt van de vaststelling van de autonome verplichtingen tussen partijen. Zie ook Wendt 2011, p. 132, die spreekt van het vaststellen van de wederzijdse rechten en verplichtingen van partijen.
 3. Zie in deze zin ook Asser/Hartkamp & Sieburgh 6-III 2014/368, Larenz & Wolf 2004, § 28, Rn. 20 en Bakker 2012, p. 62.

uitleg van deze meerzijdige rechtshandeling. Het daaropvolgende hoofdstuk 4 vertrekt vanuit het hiervoor al kort aangestipte gegeven dat contractsuitleg primair een taak van partijen is te achten en behandelt de wijze waarop contractspartijen deze taak idealiter zullen vervullen. In hoofdstuk 5 wisselt het perspectief en komt de rechterlijke uitleg van contracten aan de orde. Aan de hand van de hermeneutiek⁴ van de Duitse filosoof H.-G. Gadamer wordt in dit hoofdstuk een poging gedaan om dieper door te dringen tot de wijze waarop de rechter de uitleg van een contract ter hand neemt. Aandacht zal daarbij ruimschoots worden besteed aan de 'eigen bagage' (zijn zogenaamde 'Vorverständnis') die de rechter bij zijn uitlegwerk steeds met zich mee draagt. Hoofdstuk 6 gaat vervolgens in op de wijze waarop het rechterlijk interpretatiewerk dient uit te monden in een uitspraak, door middel waarvan de rechtsgevolgen van het overeengekomene bindend tussen partijen worden vastgesteld. Ook de vraag aan welke maatstaven deze uitspraak dient te voldoen, komt daar aan bod. Het preadvies wordt in hoofdstuk 7 afgesloten met een samenvatting van de resultaten.

4. Hermeneutiek wordt wel de kunst van het interpreteren genoemd. De hermeneutiek onderzoekt de voorwaarden waaronder het verstaan van (de betekenis van) menselijke uitingen mogelijk is. Over de interpretatieleer van de Heidelbergse filosoof Gadamer is veel geschreven en discussie gevoerd. Zie over de opvattingen van Gadamer nader Oudemans 1988. Zie over de betekenis van Gadamer voor de rechterlijke oordeelsvorming Vranken 1978, p. 1 e.v.